

Dányi József

Fiatal életek - áldozatul dobva...

Tantalics Béla : Zalai leventék a második világháborúban 1944-45

„ A leventék a második világháború áldozatai voltak. Rólunk írni kötelesség, hiszen eddig igen keveset olvashattunk tragikus sorsunkról. Nem ők sodorták bele hazájukat az egész világot lángba borító fegyveres konfliktusba, ám utolsó periódusában annak cselekvő részeseivé váltak.” – fogalmaz a kötet bevezető tanulmányában dr. Holló József vezérőrnagy, a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főigazgatója.

A leventék frontra vezénylésének, a folyamatok és történések hátterének megvilágításával kezdődik Tantalics Béla, Lentiben élő nyugalmazott tanár zalai leventékről szóló könyve. A helyi történetíró közel ötszáz oldalas kötetét, - végigtekintve az adott történelmi időszakról eddig megjelent tanulmányokat - nemcsak szűkebb térségünk, de hazánk történetírásában is hiánypótló dokumentumként kell meghatározunk.

A szerző neve már ismerősen cseng Lentiben és a Muravidéken is, hiszen első kötete a Lendva kulturális emlékei a 16. század második felétől (1.) épp a „szomszéd vár” fennmaradt művelődéstörténelmi adatait gyűjti egybe. Meg kell említenünk a további munkák felsorolásánál a környező települések történetét feldolgozó könyveket, amint az Kerkaszentkirály (2.), Zalasombatfa (3.), Szijártóháza (4.), Rédics (5.), és történetéről íródott. A szerző egyéb témákban is végzett gyűjtőmunkát, amit a Lenti sporttörténete (6.), Lenti Polgári Iskola története (7.), és például A lenti plébánia története (8.) címmel adott közre.

A zalai leventék kálváriájának feldolgozásáról, a mű összeállításának körülményeiről a következőképpen vallott találkozásunk alkalmával a történész kutató:

„A” Lentiből elköltözött találkozóján” keresett meg egyik sorstársunk, hogy a beszélgetésen többen jelen vagyunk azok közül, akiknek a sokáig elhallgatott leventesorsból is kijutott. A következő éves találkozón már az anyagok is gyűltek, sőt többen már a névsorok összeállításával is foglalatoskodtak. Így aztán elvállaltam a feladatot, nekiálltam a további gyűjtőmunkának, melyet először helyben, majd a megyei sorstársak bevonásával végeztem. Természetesen a munka során a könyvtárakban és a levéltárakban fellelhető írásos emlékeket is felkutattam, és nem feledkezhetek meg

adatközlőimről, akik nélkül nem állhatott volna össze a könyv elbeszélő, visszaemlékező szakasza valamint, a több ezer elhurcolt nevét tartalmazó lista sem.

Az említett korabeli források adataira támaszkodva olvashatunk a kötet harmadik fejezetében a levente mozgalom kialakulásáról.

Fontos történelmi momentum, hogy az 1920. évi trianoni békeszerződés megtiltotta hazánknak az általános hadkötelezettségen alapuló katonaság fenntartását, s mindössze 35 ezer főre korlátozta annak létszámát. A leventeintézményt 1921-ben megalapító LIII. törvény cikkely még csak kötelezővé teszi valamennyi város és község számára a levente egyesületek felállítását, 1939-ben, pedig már a konkrét célok is megfogalmazódnak; - „Az ifjúságot a hagyományos magyar katonai erényekben való nevelés útján a haza védelmének magasztos feladatára, testben és lélekben előkészíteni.”

Tantalics Béla könyvét igen olvasmányossá teszik a helyi vonatkozású forrásokra való hivatkozások:

„ A Lenti Levente Egyesületet 1925.április 19-én szervezték meg.

A képviselő testületi tagok, mikor hallották, hogy miről van szó, vették a kalapjukat és azt mondták, nem kell levente.”

máshol;

„ A lenti képviselőtestület még az 1930-as években sem kedvelte a szervezetet. Nem szavazták meg a gosztolai leventeoktató havi 50 pengő fizetését,- kérték Lentivel való összevonását. Szintén leszavazták a járási leventeparancsnok – testnevelési vezető azon kérését, hogy Lentiben három oktatót alkalmazzon kettő helyett.

Elutasították a leventeoktatók fizetésének emelését. Ezt azal indokolták, hogy „azok így is magasak, óránként kb.1 pengő díjazás jut, ezért egy napszamosnak egész nap fárasztó munkát kell végeznie.”

A könyvet korabeli fotókkal illusztrálta a szerző, ahol ha nem ismernék a leventék sorsának tragikus végkifejletét - megmosolyognánk az egyenruhákban feszítő „gyermekkatónákat”. Itt látható a kötet címlapján is szereplő leventejelvény, amely a „Szebb

jövőt” – „Adjon isten” leventeköszöntés első részét hirdeti. Végigkövethetjük a képeken a Levente újság címlapjait, a sport- és kulturális tevékenység dicsérő okleveleit, emlékérmeket, a különböző levente ünnepélyek eseményeit.

Tantalics Béla maga is jó érzéssel emlékezik vissza a mozgalom kezdeti időszakára:

„ A leventeszervezet fontos jellemformáló ifjúsági intézmény volt. E mozgalom 1921-től mintegy két évtizeden keresztül szép, eredményes utat tett meg, egy jól működő nevelési intézménnyé fejlődött. ... Tiszteletadásra, engedelmességre, bátorságra, bajtársi összetartozásra, hazaszeretetre nevelték a fiatalokat... Egyik érdeme, hogy közösségi keretet biztosított egy –egy falu, vagy körzet fiataljainak”

A könyv következő fejezete először rövid történelmi áttekintést nyújt a „feláldozott nemzedék” kálváriájának kezdeteiről.

Horthy Miklós sikertelen fegyverszüneti megállapodása után a Szálasi-kormány rendelkezései lehetővé tették, hogy magyar fiatalok kerüljenek Németországba a Wehrmacht (véderő) kiképző központokba és a felállítandó magyar Waffen-SS* önkéntes gránátos egységek növendékei közé. Zalában, a szerző adatai szerint 1944 végén és 1945 elején szervezték meg a kb.350 leventéből álló Dráva menti Légiót, - amely fontos szerepet kap még a könyvben,- valamint a Csáktornyai (ma Čakovec, Horvátország) Kisegítő Karhatalmi Alakulatot, a nagykanizsai Vécsey Alakulatot és a Pacsai Nemzetőr Századot.

Szerzőnk „mély erkölcsi főhajtással,” „tisztá szívvel” ajánlja a további oldalak megismerését az olvasónak, ahol többek között a Dráva menti Légióban harcoló -Lenti járás 55 településéről 600 fő bevonultatott, Zala megyéből, összesen kb. hatezer fiatal elhurcolásának további sorsát, jó néhányuk tragédiáját írja le, az elhurcolástól a hazaérkezésig, elsősorban a részvevők elmondása, naplótöredékei alapján. Így ismerhetjük meg a Lenti és Nova járás, majd Zala megye többi területéről elhurcolt leventék életútját, a zalaegerszegi bevagonírozottak, majd a zalaszentgróti, letenyei, nagykanizsai járás leventéinek történetét.

Tantalics Béla maga is átélte a háborús borzalmakat. A csáktornyai tanítóképző negyedik osztályát 1944 őszén történt bevonultatása miatt már nem tudta befejezni. Sorköteles újoncként kerül Észak – Németországba, majd angol hadifogolyként, Schleswig- Holsteinben szinte nomád körülmények között tartják fent életüket csapattársaival. Fiatalon, távol otthonától, hol éhezve, hol kicsit jobb körülmények között élte a katonáéletet. Végül mellhártyagyulladásából felépülve kerül vissza otthonába 1946-ban.

A nyugati hadifogságból hazatérő katonák érdemelték

ki hazánkban, az 1950-60-as években divatos „nyugatosok” megbélyegzést.

Ahány levente, annyi sors. Voltak, akiket a lenti állomásról a Szovjetunió lágereibe hajtottak, ahol az életben maradás sokszor a légerparancsnokok és örök emberségén múlt. Még rosszabb volt azoknak az elhurcoltaknak a helyzete, akik a Gulág táboraiban raboskodtak, ahol a nehéz fizikai munka mellett mindennapos volt az éhezés.

Emlékek, fényképek, rajzok, naplóbejegyzések sorjáznak a könyvben, tudatva az olvasóval a háborús szenvedéseket. A történelem kegyetlen, megy tovább a maga útján, a ma élő leventék azonban emlékeznek a szörnyűségekre. A visszaemlékezés és a tettek nagyon szép példája a könyvben a Wesendorfbán (Németország) felállított emlékmű története, melyből kiderül, hogy ma már a bombázásokban elesett Páka környéki leventék előtt tiszteleg három nemzet küldöttsége, találkozik alkalmával.

Szerzőnk rövid összefoglalással vezeti át az olvasót könyvének legnagyobb léptékű, a II. világháború végén mozgósított leventék naplóját, visszaemlékezéseit idéző fejezetéhez. Itt kap hangsúlyt az a tény, miszerint Zalában tartott legtovább a leventék mozgósítása és kiszállítása az országból. A mozgósítás elől menekülőket kíméletlenül megbüntették, Lentikápolnán például a nyilas hadbíróóság több „szökevény” ki is végzett, de hasonló példák a zalaegerszegi, és körmendi laktanyákban is előfordultak.

„ A nyugatra kiszállított leventéket „ Freiwillige SS-Zögling”-nek tekintették, így vették őket német nyilvántartásba. Ezt nem tudják megérteni, miért lettek „önkéntes SS-újoncok”, amikor Magyarországon katonai törvényekkel, statáriummal kényszerítették bevonulásra őket. Ez a leventesors egyik nagy igazságtalansága. – összegzi könyvében Tantalics Béla.” A háború mindig szörnyűség, borzalom, mert az Életre, az Emberre tör, de főleg akkor, amikor gyerekek szenvedését, életét követeli. A háború igazi arcát csak a túlélők ismerik. E kötetben az élő tanúk közül száznál többen mondták el, írták le leventesorsukat a második világháborúban.”

A visszaemlékezések, naplótöredékek fejezetben a jelenlegi Zala megye területéről bevonultatott leventék mellett, a Szlovéniában élő volt magyar leventék elbeszélései is helyet kaptak. Nehéz volna a tragédiák, sorsok közül bármelyiket is kiválasztani egy rövid tanulmányban. „ A kálváriát mindenki a maga módján- lelki -, erkölcsi, testi adottságainak, szerencsésének megfelelően viselte el...s kijelenthető, a szenvedések egy egész életre szóltak.”

A leírások, „történetek” azonban egyvalamiben hasonlatosak:

a létért való küzdelmet, a napi életben maradás példaértékű erejét, a bajtársias viselkedés legmagasabb fokát mutatják.

*fegyveres SS

Tanulmányunk végén meg kell említenünk azt a nagyon fontos adatközlést, melyet felvállal a szerző-megpróbálva a „lehetetlent”- a mozgósított leventék adatait, névjegyzékét, az elhunytak nyilvántartási adatait sorba rendezve településenként gyűjti névsorba és közli az elhurcolt leventék neveit.

Az elvégzett hatalmas, többéves gyűjtőmunka „hivatásos” történészeknek, levéltári kutatóknak is becsületére vált volna. Csak tisztelet és elismerés illeti e vállalkozás véghezvivőjét, akinek a témához való emberi közelítése, felelősségtudata példa értékű. Az utószóban a túlélő és krónikás így vall e szerencsétlen nemzedékéről: „Hálát adok a sorsnak, hogy mindmáig az élők között hagyott, és hat évtized múltával emlékezhetek, emlékeztethetek, hogy a II. világháború poklában milyen sors jutott a magyar leventéknek. Művemet minden Kedves Olvasónak – elsősorban a leventék hozzátartozóinak, diákoknak – jó szívvel ajánlom. Sohase legyen – még véletlenül sem – ilyen sorsa az ifjúságnak.” Elégtételadás és főhajtás is ez a könyv, az értelmetlenül elpusztult fiatal életek előtt.

Jegyzetek:

1. Lendva kulturális emlékei a 16. század második feléből
(Kiadó: Zala megyei Levéltár, Zalaegerszeg 1988)
2. Kerkaszentkirály története
(Kiadó: Kerkaszentkirály Polgármesteri Hivatal, Zalaegerszeg 1993)
3. Zalasombatfa története
(Kiadó: Zalasombatfa Községi Önkormányzat, Zalaegerszeg 1997)
4. Szijártóháza története
(Kiadó: Szijártóháza Községi Önkormányzat, Zalaegerszeg 1997)
5. Rédicés története
(Kiadó: Rédicés Községi Önkormányzat, Zalaegerszeg 2000)
6. Lenti Sporttörténete
(Kiadó: A város sportegyesületei, Zalaegerszeg 1989)
7. A Lenti Polgári Iskola története
(Kiadó: Lenti Művelődési Központ 1991)
8. A lenti plébánia története
(Kiadó: Lenti Városi Önkormányzat és a Lenti Honismereti Egyesület 1999)

Frimmel Gyula
Távolság (részlet)
Mezzotinto, vegyes technika